

Imię i nazwisko doktora: Danuta Oleksiak	
Tytuł rozprawy doktorskiej: Aktywność edukacyjna nauczycieli przedmiotów zawodowych jako czynnik ich rozwoju zawodowego	
Promotor: dr hab. Ryszard Gerlach, prof. UKW	
Recenzenci: prof. dr hab. Zygmunt Wiatrowski prof. dr hab. Jerzy Niemiec	
Data publicznej obrony: 22.11.2005	Data nadania stopnia: 13.12.2005
<p>Charakterystyka rozprawy doktorskiej:</p> <p>W dysertacji dokonano charakterystyki nauczycieli przedmiotów zawodowych na tle przeobrażeń społeczno-polityczno-kulturowych Polski oraz zdiagnozowano podejmowane przez nich działania edukacyjne na rzecz własnego rozwoju zawodowego. Problematykę aktywności edukacyjnej nauczycieli przedmiotów zawodowych jako czynnika ich rozwoju zawodowego przedstawiono nie tylko w formie analiz teoretycznych, ale również w oparciu o celowo zorganizowane i przeprowadzone badania empiryczne. Praca składa się z sześciu rozdziałów.</p> <p>W pierwszym przedstawiono problematykę kształcenia zawodowego w kontekście wyzwań edukacyjnych przełomu wieków i uwarunkowań rozwoju tego kształcenia w Polsce. Drugi rozdział poświęcono teoretycznym problemom aktywności edukacyjnej nauczycieli przedmiotów zawodowych, w tym scharakteryzowano nauczycieli pod względem liczebności, poziomu wykształcenia i kompetencji. Problematyce teorii rozwoju zawodowego nauczycieli i wpływu aktywności edukacyjnej na ten rozwój poświęcono rozdział trzeci. Uwzględniono w nim również cele, funkcje, zadania, formy, metody i organizację edukacji zawodowej nauczycieli w Polsce. Rozdział czwarty obejmuje teoretyczno-metodologiczne założenia badań własnych. Wskazano w nim przedmiot i cel badań, problemy i hipotezy, zmienne i wskaźniki ich pomiaru, procedurę badawczą, przebieg i organizację badań oraz charakterystykę grupy badanej. Rozdziały piąty i szósty zawierają wyniki i analizę badań empirycznych dotyczących aktywności edukacyjnej nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz jej wpływu na rozwój zawodowy badanej grupy nauczycieli. Pracę zamyka synteza wyników badań w postaci wniosków ogólnych, które stały się podstawą do wysunięcia postulatów dotyczących edukacji nauczycieli przedmiotów zawodowych.</p> <p>Przedmiotem zainteresowania badawczego rozprawy uczyniono przede wszystkim etap aktywności zawodowej nauczycieli. Podjętą w dysertacji problematykę badawczą skoncentrowano na próbie rozpoznania: Czy, a tak, to w jakim stopniu aktywność edukacyjna nauczycieli przedmiotów zawodowych związana jest z ich dążeniem do pełnego rozwoju zawodowego?</p> <p>Uwzględniając metodologię badań przyjętą w naukach społecznych założono, że aktywność edukacyjna nauczycieli przedmiotów zawodowych wynika głównie z dążenia do uzyskania kolejnego szczebla awansu zawodowego, a w niewielkim stopniu związana jest z dochodzeniem nauczycieli do pełnego rozwoju zawodowego.</p> <p>Badania empiryczne obejmujące m.in. metodę sondażu; test diagnozujący poziom wiedzy pedagogicznej nauczycieli oraz reformy szkolnictwa; obserwację zajęć edukacyjnych, przeprowadzono w latach 2002-2003 wśród 642 nauczycieli przedmiotów zawodowych różnych typów szkół zawodowych, centrach kształcenia ustawicznego i praktycznego województwa warmińsko-mazurskiego. Łącznie badaniom poddano ok. 35,0% zatrudnionych</p>	

wówczas w województwie reprezentantów tej profesji.

Analiza materiału empirycznego pozwoliła na sformułowanie najistotniejszych wniosków (wybrane, skrót):

1. Zadania współczesnej szkoły zawodowej implikują wysokie kwalifikacje i kompetencje zawodowe pracujących w niej nauczycieli. Określone prawem oświatowym wymagania kwalifikacyjne w stosunku do nauczycieli przedmiotów zawodowych wykazują, że w grupie tej mogą znajdować się osoby posiadające wykształcenie wyższe i średnie. Analiza struktury wykształcenia omawianej grupy pozwala stwierdzić, że nauczyciele przedmiotów zawodowych legitymują się wysokim wykształceniem zawodowym, jednakże jest ono niższe od wykształcenia ogółu nauczycieli szkół zawodowych w Polsce.
2. Nauczycieli przedmiotów zawodowych charakteryzuje znaczna dysproporcja wieku.
3. Motywacje udziału w edukacji zmieniają się w zależności od stopnia awansu zawodowego nauczycieli:
 - im stopień awansu wyższy, tym podstawę podejmowania decyzji o udziale w edukacji stanowią motywy osobiste ukierunkowane na rozwój zainteresowań i zdobycie własnej satysfakcji,
 - im stopień awansu niższy, tym bardziej dominują motywy zawodowe związane z wymaganiami stanowiska pracy, budowaniem pozycji społeczno-zawodowej czy też projektowaną zmianą miejsca pracy lub zawodu.
4. Poziom wykształcenia badanych, stopień ich awansu zawodowego oraz doświadczenie zawodowe (staż pracy na stanowisku nauczyciela przedmiotów zawodowych - średnia 13,8 lat) nie odzwierciedla poziomu ich wiedzy i umiejętności dydaktycznych. Wyniki badań pozwalają uznać przygotowanie pedagogiczne nauczycieli za niskie.
5. Edukacja nauczycieli przedmiotów zawodowych nie odbywa się w sposób jednolity, lecz przybiera postać różnorodnych form organizacyjnych. Wybór określonej formy uzależniony jest w głównej mierze od celu, jaki zamierza osiągnąć nauczyciel w wyniku uczestnictwa w niej. Do najpopularniejszych form edukacji wśród nauczycieli przedmiotów zawodowych zaliczyć należy kursy, konferencje, lekcje koleżeńskie, studia podyplomowe, warsztaty metodyczne i studia magisterskie.
6. Konieczność podnoszenia kwalifikacji kierunkowych i pedagogicznych nauczycieli przedmiotów zawodowych znajduje powszechne uznanie wśród teoretyków i praktyków zajmujących się sprawami oświaty i wychowania. Jednakże problem ten nie znajduje zrozumienia wśród nauczycieli przedmiotów zawodowych, czego wyrazem jest ich niewielki udział w edukacji. Analiza wyników badań wykazała, że przeciętny nauczyciel uczestniczy nie częściej niż raz w roku w jednej formie edukacji zawodowej; przy czym nauczyciele chętniej doskonalą swoje kwalifikacje kierunkowe (97,0%) niż pedagogiczne - aż 73,5% nie podnosi tych kwalifikacji w ogóle.
7. Przyczyn niewielkiego udziału nauczycieli przedmiotów zawodowych w edukacji należy upatrywać przede wszystkim w:
 - wysokiej samoocenie przygotowania zawodowego, umiejętności zawodowych i pełnionych funkcji, szczególnie dydaktycznej i innowacyjnej,
 - braku wystarczających środków finansowych na udział w edukacji i niewielkiej pomocy ze strony szkoły dla nauczycieli uczących się,

- wieku badanych nauczycieli, ponieważ dominują wśród nich osoby powyżej 45 roku życia.

8. Ogólne zmiany w szkolnictwie zawodowym wprowadzone przez reformę oświaty zmobilizowały do aktywności edukacyjnej tylko 64,2% nauczycieli przedmiotów zawodowych, a warunki uzyskanie kolejnego stopnia awansu zawodowego - ponad 65%. Wnioskować można, że nauczyciele traktują aktywność edukacyjną instrumentalnie, jako środek do osiągnięcia celu w postaci awansu.

Zawarte w dysertacji wnioski pozwoliły na sformułowanie rekomendacji dotyczących procesu przygotowania zawodowego nauczycieli przedmiotów zawodowych. Objęły one postulaty dotyczące m.in. promowania kształcenia nauczycieli na poziomie studiów wyższych magisterskich, zwiększenia liczbę godzin kwalifikacyjnego kursu pedagogicznego dla kandydatów na nauczycieli przedmiotów zawodowych, zwrócenia szczególnej uwagi na kształtowanie psychospołecznych umiejętności nauczycieli, umiejętność dokonywania ewaluacji własnej pracy i wyciągania z niej konstruktywnych wniosków do dalszej pracy. Zwrócono też uwagę na konieczność wyposażanie nauczycieli w szerszą wiedzę i umiejętności dydaktyczne.

Rozprawa doktorska pt. „Aktywność edukacyjna nauczycieli przedmiotów zawodowych jako czynnik ich rozwoju zawodowego” liczy 374 strony. Oprócz części teoretycznej i badawczej zawiera bogatą bibliografię oraz załączniki, w tym kwestionariusz ankiety, arkusz testu, arkusz obserwacji zajęć, tabele badań statystycznych, wykresy.

Określenie wkładu wniesionego rozprawą doktorską do pedagogiki:

Dzięki rozprawie dokonano uaktualnienia charakterystyki nauczycieli przedmiotów zawodowych, gdyż poza publikacją prof. Zygmunta Wiatrowskiego z początku lat 90 ubiegłego stulecia nie było szerszego opracowania na temat wspomnianej grupy zawodowej. Wnioski z przeprowadzonych badań pozwoliły też na oddzielenie kwestii awansu zawodowego nauczycieli, wdrożonego do systemu oświaty w 2000 roku, od rzeczywistego – opisanego w literaturze pedagogicznej i psychologicznej - rozwoju zawodowego pracownika.

Tabela została przygotowana przez autora rozprawy